

SAJTÓKÖZLEMÉNY

Hazatér a nagyváradi színház épületében talált „időkapszula”

Az Országos Széchényi Könyvtár munkatársai által restaurált, úgynevezett nagyváradi „időkapszula” anyaga 2011. május 22-én hazatér.

Az iratok a *Festum Varadinum* ünnepi hét zárónapján kerülnek ünnepélyes keretek közt átadásra a felújított színházépületben, ahol az érdeklődők egy kamarakiállításra is megcsodálhatják. A visszaérkezés kapcsán egy kerekasztal-beszélgetést is szerveznek, melyen **dr. Boka László** tudományos igazgató és **Tóth Zsuzsanna** szakrestaurátor (az OSZK képviselője), illetve **Bíró Rozália** alpolgármester asszony és **Nagy Béla** színháztörténész vesznek részt.

Az iratokat a Nagyváradi Színház letétbe adja a Körösvidéki Múzeumnak, miközben a hasonmás a színházban kiállítva marad!

Az Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti tárába egy másolat kerül a kapszulában talált dokumentumokról, így módon biztosítva a magyar kultúrtörténet e szeletének kutathatóságát Magyarországon is.

A lelet tartalma:

- 5 papírdokumentum (Sorrendjük belülről kifelé: *A színház építésre felügyelő bizottság; Nagyvárad város színházi bizottsága; Nagyvárad thj. város törvényhatósági bizottsági tagjainak névsora az 1900 évre; Nagyvárad város tanácsa az 1900 év október havában; Jegyzőkönyv.*)

- 1 pergamen *Díszoklevél*

- Mindez összefogva egy borítólapon, piros-fehér-zöld sodrott cérnaszalaggal átkötve, viaszpecséttel lezárva. Különböző nobilettok, bizottságok és a városi tanácsosok, vagyis a színház szellemi és anyagi megteremtőinek névsora mellett a szelencében elhelyezték a díszközgyűlés 25 oldalas Jegyzőkönyvét is, a lelet leginkább figyelemre méltó dokumentumát. Ez, mint kiderült az ünnepi események menetének természetesen megörökítése és **dr. Bulyovszky József** egykori polgármester indítványának elfogadása, illetve rögzítése mellett két ünnepélyes beszédet is szó szerint közöl: **dr. Hoványi Gézáét**, a Színházi Bizottság elnökét és **Rádl Ödönét**, a Szigligeti Társaság elnökét! Előbbi a teátrum építésének előzményeit, illetve Biharvármegye erőfeszítéseit foglalja össze, vagyis „*a színház építése kérdésében folytatott majdnem 100 éves szó és toll harcok*” történetét. Utóbbi a jeles nap kulturális jelentőségét, valamint a színház nemzeti kultúrát éltető erejét, szerepét hangsúlyozza, mint „*a nemzeti eszme terjesztésének, a nemzeti nyelv és irodalom kifejlésztésének egyik eszköze*”.

A restaurálásról:

A nedvességtől és a penésztől a papírok törékennyé és hiányossá váltak, a rajtuk lévő írás majdhogynem olvashatatlanná halványodott. A pergamen oklevélről a nedvesség hatására az írás gyakorlatilag letörölhetővé vált. A restaurálás során a rendkívül rossz állapotú papírdokumentumok anyagának megerősítése és kiegészítése volt az elsődleges cél, lehetőség szerint minél hűbben megőrizve, de nem megváltoztatva a rajta lévő írást. Az iratok mindegyike úgynevezett diósgyőri szabvány 2-es papírból készült, merített vízjelei ma is jól láthatók. A bordázatlan, kézi merített papírlapok széle szabálytalan, ezért a kiegészített lapokon a merített szél is rekonstruálni kellett.

A pergamen oklevél restaurálásakor a fő feladat a leporló írás rögzítése volt. A rajta lévő szöveget aranyozással és színes festéssel díszítették. Az aranyozás nem valódi arannyal, hanem réztartalmú festékekkel történt. A zárkó tartalmát ért nedvesség hatására a festék réztartalma elkorrodált, színe zöldre változott, a korrózió részben a pergamen túloldalára vándorolt. Az oklevél sárgás színű pergamen anyagát eredetileg mázolt réteggel tették hófehérré. A nedvesség és a penészgombák károsító hatására a mázanyag kötőanyaga teljesen lebomlott.

A papíryanag állapotára jellemző volt, hogy a legkisebb mozgásra, már az iratsomó enyhe kisimítására is darabok töredezték és szakadtak le a lapszélekről. A lapok felületének nagy részét penésztelepek, por és a fémdoboz korróziós termékei borították. A penésztelepek alatt a papír elszíneződött, számos helyen átlukadt. Mivel a penésztelepek aktívak voltak az első feladat a papíryanag fertőtlenítése volt, ami bioprotektív fülkében, levegőfüggöny mögött történt. A fertőtlenítés részeként először a lapokat vastag réteggel fedő lesöpörhető penész eltávolítása történt meg, hogy a fertőtlenítőszer ne oldja és kösse a penész és az egyéb felületi szennyeződések a papírhoz. A konzerválási folyamat során sikerült a lapokat különválasztani érdemi információvesztés nélkül, ezt követhette a tisztítás és mosás hosszadalmasabb fázisa, majd a lapszélek megerősítése, végül újraöntése. Ezt követően, illetve részben ezzel párhuzamosan indult meg a már kockázat nélkül kézbe vehető lapok tartalmának felfedése, átírata.

Háttéranyag (néhány fontos kérdés)

Tavaly augusztus végén került az Országos Széchényi Könyvtárba az az „időkapszula” (zárkó), amelyre egy héttel korábban a felújítás alatt álló Nagyváradi Állami Színház előcsarnokában bukkantak. Hasonlót ma is használnak alapkövetétkor, a jövő századoknak szóló üzenetet helyezve el benne. Legutóbb ilyen került a kolozsvári Mátyás-szoborba is.

A lelet 110 éves iratokat tartalmazott, melyek halaszthatatlan restaurálásra szorultak. Korszerű technológia hiányában gyors és körültekintő mentőakcióra volt szükség. Az OSZK a magyar írott örökség őrzőhelyeként is, felelősséggel tett eleget Bíró Rozália, Nagyváradi alpolgármester-asszonya sürgős kérésének, s Boka László tudományos igazgató révén, illetve Tóth Zsuzsanna szakrestaurátor segítségével vállalta a dokumentumok Budapestre szállítását és helyreállítását. Az Országos Széchényi Könyvtárban azonnal megkezdődött az állapotfelmérés és a konzerválás.

- *Mikor, milyen körülmények között helyezték el?*

1900. október 15-én díszelőadást megelőzően a városházán tartott Díszközgyűlés úgy határozott, hogy ún. „Zárkövet” helyeznek el az események megörökítésére. Az ünnepélyes aktus az akkor már több mint 100 éves múltra visszatekintő nagyváradi színjátszás első kőszínházának megnyitását ünnepelte. A tervező cég, a neves **Fellner és Helmer**, mely a teljes Monarchia területén patinás épületeket tervezett – példaképpen: Budapesti Népszínház (valamikor Nemzeti Színház a Blaha Lujza téren), Szegedi Nemzeti Színház, Budapesti Operettszínház, Vígszínház) – a nagyváradi **Rimanóczy Kálmán** személyében remek építetőre lelt. Az épület alig több, mint egy év alatt készült el!

- *Mennyire egyedi vagy különleges a kapszula?*

Nem alapköletételkor helyezték el, hanem az épület átadásának napján, a nyitóelőadást megelőzően, fényes ünnepély keretében. Az is érdekesség, mint időközben kiderült, hogy a benne lévő Díszoklevelet csak bő egy hónappal a Zárkő elhelyezése után, 1900. november 27-én utólag helyezték el. (Valószínűleg akkorra készült el a kézzel írott pergamen!)

- *Ki és miért döntött úgy, hogy a kapszula Budapestre kerül?*

Nagyvárad alpolgármester-asszonya, **Bíró Rozália** kereste meg az OSZK tudományos igazgatóját azzal a kéréssel, hogy segítsünk az eddig ismeretlen leletegyüttes megmentésében. Az Országos Széchényi Könyvtár szakemberei vállalták a lelet helyszíni átvételét és szakszerű restaurálását.

- *Miért volt szükséges a Budapestre szállítás?*

A magyar szellemi élet egy fontos kordokumentumáról lévén szó, az OSZK vállalta a munkát, annál is inkább, mert Színháztörténeti Tára révén szerette volna magyarországi kutathatóságát is biztosítani!

- *Mennyi időt volt Budapesten a kapszula?*

Tavaly szeptembertől idén májusig. A restaurálás viszonylag gyorsan elkészült, de az Országos Széchényi Könyvtár egy nemesmásolatot is készített, ez újabb időt igényelt. A nehezen olvashatóvá halványult kézírást első körben vegyi eljárással próbálták újra megerősíteni, de a rossz állapotú papírkörnyezet ezt nem tette lehetővé. Végül digitális módszerekhez kellett folyamodni.

További információk:

Bóka B. László
sajtóreferens
06 70 703 1467